

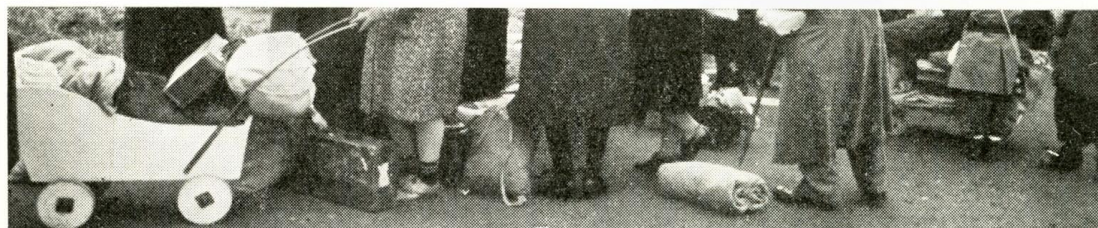

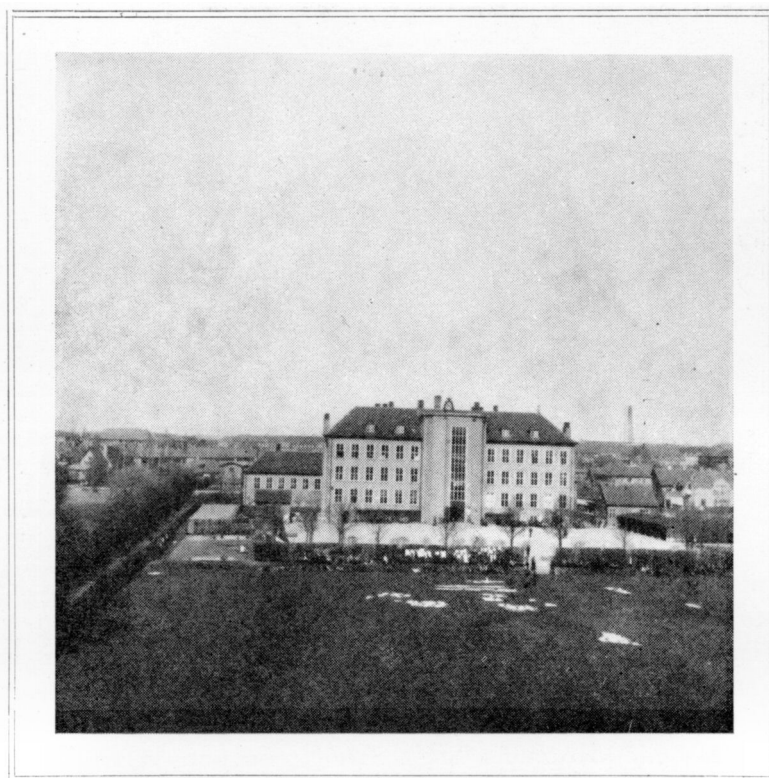
SØNDERMARKSKOLEN

I

BESÆTTELSES- OG BESLAGLÆGGELSESTIDEN

★

Flygtningetidens karakteristiske Torren Tøj

Andet Formaal

Bortset fra Flygtninge-Beslaglæggelsen, der behandles andet Sted, har der i al Stilhed under Besættelsen været livligt Bud efter Søndermarksskolen.

Allerede da Skolen blev bygget, blev den udset til i givet Tilfælde at gaa over til militært Formaal, og visse Kabler blev allerede da nedlagt.

Ret tidligt i Besættelsestiden blev de militære Anlæg udbygget og senere udvidet. Bl. a. omfattede de en Telefoncentral med ca. 500 Numre.

Tit kom der i denne Periode Militærpersoner til Skolen, men altid civilt klædt. Der blev i det hele taget optraadt med en behagelig Diskretion, saa man paa Skolen blot havde Opfattelse af nogle Telefonarbejdere til forhaandenværende Reparationer.

Efter 29. August 1943 blev Anlægget demonteret. Senere blev det dog atter reableret, idet Statsbanerne havde udset Søndermarksskolen til Generaldirektorat, om der skulde ske noget hændeligt med Bygningerne i Sølvgade.

Atter stort Telefonanlæg og denne Gang tillige en fuldstændig Ombygning af saa godt som alle Skolens Rum - dog alt i løse Skillerum, Døre etc. opmagasineret i Skolens Nærhed.

De mandlige Flygtninges Dagligliv

Ogsaa denne Gang blev der arbejdet diskret, men denne Beslaglæggelse indeholdt den kedelige Kendsgerning, at Generaldirektoratet ogsaa omfattede et mindre Antal rent tyske Kontorer. Disses Repræsentanter vilde ogsaa være medbestemmende ved Indretningen, og selv om Generaldirektoratets Embedsmænd ved Anvendelse af stor Snedighed fik henlagt Besøgene til Søndage, vakte de forhadte Uniformer paa Skolen dog alligevel Opsigt - og Rygterne løb. -

Til Trods for, at der saaledes paa Forhaand var disponeret over Skolebygningen, dukkede der dog andre Institutioner op: Folkebespisning, Gasvaskestation, Evakueringsfolk etc. - Stadig henviste vi til Statsbanerne, hvis Forret ogsaa blev respekteret lige til Flygtninge spørgsmaalet blev aktuelt - - saa gjaldt den ikke længere.

Beslaglæggelser

I.

Allerede i Sommeren 1944 var Skolen beslaglagt. - Skønt Beslaglæggelse i gængs Forstand var det ikke. - Uden forudgaaende Varsel og uden nogen som helst Henvendelse noget som helst Sted rykkede en tysk Militær-Afdeling Lørdag Morgen d. 1. Juli 1944 ind og tog uden Formaliteter af nogen Art Skolen i Besiddelse. - „De nødvendige Dokumenter vilde senere blive udfærdiget“, blev der sagt. - Vi venter stadig paa dem!

Det var Østfrontsoldater af meget blandet Race; de havde været paa Vej til Rekreatjonslejr et eller andet Sted i Jylland. Paa Grund af Urolighederne i København (Folkestrejken) var de blevet dirigeret hertil til eventuel Indsættelse mod Befolkningen, en Eventualitet de iøvrigt meget nødtigt saa blive effektiv.

Kontingenten bestod af ca. 500 Soldater og 6 russiske Høns - Vi fastslog indbyrdes, at disse Høns var deres eneste Krigsfanger!

Det var en meget miserabel Forsamling: Trætte, snavsede, støvede, lasede, sultne, tørstige ....

Da der atter var kommet forholdsvis Ro over København, drog de uden Varsel videre d. 12. Juli. - Ingen - heller ikke de selv - vidste hvorhen. Skolen var snavset, men ikke mishandlet, da de forsvandt. Meget var stjålet. - Der var dog endnu en Rest af Sommerferien, og efter en kraftig Indsats stod Skolen atter klar d. 12. August.

Intendant
Felipostnummer 30 277

O.U., den 24. 3. 1945

Vaktescheid

Über eine

erfolgte Grundst. exbeschlagnahme

Sie werden hiermit von in Kenntnis gesetzt, dass
Ihr Grundstück / Gebäude *Waldstr. Markt 1/100*.....
gelegen in *Holtenauer Weg No. 37*.....
Grösse von ..... auf Grund der Verordnung des Reichs-
bevollmächtigten in Danemark vom 23.5.1944 betreffend Be-
schlagnahme von Gebäuden und Liegenschaften durch die Be-
darfsstelle - Wehrmacht-Intendant-Danemark - beschlagnahmt
ist.

Die Beschlagnahmeverfügung wird Ihnen gesondert zuge-
stellt. Der Besitz an dem beschlagnahmten Grundstück / Gebäu-
de geht schon mit Zustellung dieser Verfügung auf die Wehr-
macht über. Sie haben sich deshalb jeglicher Verfügung über
das Grundstück zu enthalten.

Meyer
Stabsintendant

An

_____
_____

Beslaglæggelsesdokumentet. Sjusket. - Endog med forkert Dato

II.

Mens Flygtningene som Græshopper i Sværme trak op gennem Sønderjylland, var en staaende Vending her: „Gudskelov, der er Vand omkring Sjælland". - Men det viste sig jo desværre, at der ikke var Vand nok; Hovedstaden fik ogsaa sin Part af Strømmen, maaske Broderparten.

Lørdag d. 24. Marts 1945 havde Søndermarks skolen Forældredag og Aarsafslutning. Dagen blev gennemført programmæssigt, selv om der hvilede et tungt Tryk over det hele. Ingen vidste, hvad Morgendagen vilde bringe.

Flygtningenes Afrejse den 13. August 1945

Mandag d. 26. Marts havde Skolen fri; vi arbejdede paa Kontoret hen paa Eftermiddagen.

Stram Banken paa Døren. - Tysk Officer i Uniform. - Saa godt som fejlfrit Dansk. - Heil. - Ja, og saa var Klokken altsaa slaaet; Søndermarksskolen var som den første frederiksbergske Skole beslaglagt til tyske Flygtninge.

Vi „antog“ til en Begyndelse, at det maatte bero paa en Misforstaaelse, idet de livs- og krigsvigtige Statsbaner - og herunder en tysk Afdeling - forud havde disponeret over Bygningen.

Dette kendte Herren ikke noget til, og det var ganske ugørligt at aftvinge ham selv den mindste Interesse for Spørgsmaalet. Han skulde skaffe Plads til Flygtninge. - Færdig! - Og Skolen skulde rømmes i Løbet af tre - TRE - Timer!

Det var det uheldigst mulige Tidspunkt, lige i Skiftet af Skoleaar. OmKraevet skulde opfyldes, betød det noget nær en Katastrofe, i hvert Fald Kaos. Vi henviste til ganske konkrete Eksempler, hvor Bygninger var blevet kraevet udleveret med det samme og dog havde staaet tomme i kortere eller længere Tid. Vi forklarede, at vi netop denne Dag stod uden Forbindelse med Lærere, Elever og Hjem. Vi henstillede indtrængende til ham at stille Morgendagen til vor Raadighed, da der saa blev aabnet en Mulighed for os til at komme ud af Kaos og flytte Undervisningen andet Steds hen.

Dette lykkedes os virkelig efter stort Besvær, skønt vi i Forhandlingens Løb paadrog os hans ret udtalte Vrede ved tydeligt at tilkendegive, at vi selvfølgelig følte et større Ansvar for vore tusinde Skolebørn end for en Flok tyske Flygtninge.

Han kendte hverken Gadens eller Skolens Navn, da han kom, men alligevel veg han ikke tilbage for at udtale sin Overraskelse over uvenlig Modtagelse, da „han havde ladet sig fortælle, at netop Hoffmeyergadens Skole havde Ord for at være særlig forstaaende og forhandlingsvenlig“!

Sagen var selvfølgelig paa Forhaand afgjort. - Først rykkede nogle Hundrede tyske Jernbanemænd ind for et Kortere Ophold paa Gennemrejse et eller andet Sted hen. Senere kom den store Sværm, ca. 8-900 Østmarkflygtninge. Ca. Halvdelen var Smaabørn et mindre Antal var gamle Mænd og Resten Kvinder i alle Aldre.

En haabløs Samling Vraggods at se til. Mange Dødsfald. Men med Tiden ændrede Billedet dog Karakter, navnlig for Børnenes Vedkommende.

Længst - og styggest - i min Erindring vil staa Mindet om Bortkørsel af et Læs Lig. - Brutalt. - Kynisk. - Raat.

13. August 1945. – Der ventes på Afgangssignal

Lejren blev bevogtet af tysk Militær og var ledet af en „Dansker“ - 5.-Kolonnemand formodentlig. - Han stillede daglig Krav ud over de, der blev aftalt ved Beslaglæggelsen, men blev hver Gang afvist med Bemærkning om, at kun officielle, skriftlige Krav vilde blive anerkendt.

Heller ikke han veg tilbage for at betro os, at „netop denne Skole havde en blaa Streg i Værnemagtens Lister som en Skole, der stod højt anskrevet o. s. v.“.

Han blev efterhaanden utaalelig; og vi blev først forskaanet for hans Besøg paa Kontoret efter en direkte Bemærkning om, at selv om han selvfølgelig

altid vilde finde os korrekte, troede han fejl, hvis han antog, at vi vilde falde i Armene paa ham af Rørelse over ham og hans tyske Flygtninge.

Siden da var Skolens Kontor eet og Flygtningelejren noget helt andet; der var ingen Forbindelse mellem de to Afdelinger.

Dette Kapitel kan dog ikke slutes, for jeg har udtalt en varm Tak til de mange, der hjalp os hin forfærdelige Dag, da vi evakuerede Skolen. En stor Skare Forældre var mødt ved Morgensangen; de tog Del i vor Sorg over at skulle miste vor dejlige Skole, og de var os paa enestaaende Vis behjælpelige ved Fjernelsen og Opbevaringen af Materiel og Inventar, der absolut skulde bringes uden for tysk Rækkevidde.

Ranbemærkning

Selv om følgende ikke direkte kommer Søndermarkskolen ved, bør Forholdet dog med her; dels drejer det sig om Skolens nærmeste Nærhed dels belyser det Besættelsesmagtens Ordholdenhed.

Paa et vist Tidspunkt ønskede man Brugsret over nogle Fodboldbaner ved Siden af Søndermarkskolen til Træning for Politisoldater.

Spørgsmaalet blev henvist til Frederiksberg Idræts Union, og der blev efter Forhandlinger opsat og af begge Parter godkendt et Lejedokument. Efter dette drejede det sig om to Fodboldbaner i nærmere angivne Timer udelukkende til Holdspil for Politisoldater; Lejen skulde betales forud. Man brød Laagen op. - Man brugte alle Baner i alle Dagens Timer. - Man brugte Banerne til Vaabenøvelser af enhver Art og for diverse Værnemagtsafdelinger. - Lejen blev ikke betalt. Karakteristisk tysk Ordholdenhed!

Flygtningeflokken forlader Søndermarksskolen

- Og saa forlader Flygtningene Hoffmeyersvej

13. August 1945. – Man venter paa, at Flaget skal gaa til tops som Tegn paa, at sidste Tysker har forladt Skolen

Saadan saa Klasseværelserne ud den 13. August 1945

Den store Forstyrrer

Luftværnsforanstaltninger

Foranstaltningerne paa Søndermarksskolen indgød ikke umiddelbart Tillid til „Statens civile Luftværn“.

Lad være, at de første Foranstaltninger blev truffet i Hast, lidt henimod Panikstemning. - Lad ogsaa være, at Erfaringerne gennem Krigsaarene berettigede til Ændringer i Arrangementerne.

Men alligevel! -

Utallige Gange kom større og mindre „Kommissioner“ for at besigtige Sikringerne. Saa godt som hver eneste Gang ændrede den ene, hvad den anden havde lavet - eller kasserede helt. Under hver Gennemgang spurgte jeg

Gang paa Gang „Skal Skolen bringe det i Orden?“ - - Svar: „Nej, vi skriver om det!“ -

Og man skrev Side op og Side ned. Noget blev ændret i Løbet af kortere eller længere Tid, andet blev aldrig gennemført.

Der blev forlangt Husvagter paa et Loft, som Brandchefen betegnede som en Dødsfælde selv for trænede Brandfolk! - Der blev anskaffet stort Udstyr af forskelligt Materiel, f. Eks. Gasmasker; den absolut nødvendige Instruktion i at bruge Gasmaskerne blev lovet, men aldrig gennemført! Lærere blev forlangt til Rydningskolonner, Sanitetskolonner etc.; ogsaa for dem udeblev den fornødne Instruktion. Uafhængig af de skiftende Paabud - eller Mangel paa Paabud - havde vi vor staaende Ordning:

1. Klasserne var til enhver Tid vidende om, hvilket Beskyttelsesrum de skulde anvende, og Strømmen til Kælderetagen var forud fordelt, saa Panik og Trængsel kunde undgaas.
2. Der var indbyrdes Forbindelse mellem samtlige Beskyttelsesrum.
3. Samariteruddannede Lærere fandtes overalt, og Vand, Forbindskasser etc. var til Stede.
4. Hvert enkelt Beskyttelsesrum havde mere end een Udgang.
5. Iøvrigt var hver enkelt indstillet paa i givet Fald først og fremmest at bringe Børnene i Sikkerhed uanset Bygningens Skæbne.

Det skal nu bagefter erkendes, at selv med den mest gennemførte luftværnsordning vilde en Katastrofe som den dybt tragiske paa Den franske Skole heller ikke her have været til at afværge. Paa Grund af den for sent varslede Luftalarm blev ogsaa Søndermarkskolen overfløjet af lavtgaaende Bombemaskiner, mens vi var paa Vej til Beskyttelsesrummene.

Luftalarmer

Den første Luftalarm havde vi d. 7. Juli 1940 Kl. 02²⁷, og den sidste - Nr. 136 - kom d. 4. Maj 1945 Kl. 15⁴¹.

Af disse 136 Alarmer faldt kun de elleve, mens vi var i Skole, og ialt bragte de os i Beskyttelsesrum 10 Timer 50 Minutter. Det længste Ophold var paa 2 Timer 20 Minutter, det korteste paa 24 Minutter.

Nu, da det hele er kommet paa Afstand, forekommer det mig, at vi maa have haft luftalarm i Skolen langt flere Gange, end vi altsaa faktisk havde, og dette kunde tyde paa, at Forstyrrelsen var en Del større, end de nøgne Tal udtrykker.

Dels blev Timer og Arbejde slaaet i Stykker ud over de ovennævnte Minutter, dels voldte det ofte store Vanskeligheder at faa Smaabørnsklasser afviklede under Forvarsel, der ikke er medtaget i de nævnte Tal, og dels maa man erindre, at de mange *natlige* Alarmer i høj Grad influerede paa Dagens Skolearbejde.

Alt i alt vil Luftalarmerne være noget, Skolen mindes med det største Ubehag.

Skolens unationale Lærer

Gennem hele Besættelsestiden stod Søndermarkskolen - taget i videste Forstand omfattende saavel Forældre som Elever og Lærere - som en fast DANSK Blok.

Een stod dog saa afgjort uden for dette Samfund - en rent nazistisk indstillet Lærer.

Allerede meget tidligt blev han *fuldstændig* isoleret af den øvrige Lærerforsamling. De større Elever taalte ham ikke, og gennem de senere Aar kunde han kun undervise i Smaabørnsklasser.

Det maa dog siges ogsaa her, som det er sagt i forskellige Indberetninger, at han i disse Klasser *rent teknisk* viste sig som en god Underviser.

Menneskelig set var det ham umuligt at anerkende andres Tanker og Meninger, og paa et ret tidligt Tidspunkt saa jeg mig nødsaget til at give ham et absolut Forbud mod enhver Anvendelse af korporlig Straf.

Han drev ikke politisk Propaganda i Skolen, men Dagen efter den store Jødeforfølgelse protesterede han over for mig mod den Omtale en Lærerinde over for sine Elever havde givet de tyske Metoder. Ved samme Lejlighed antydede han dog noget om "Hetz" „andre Udtalelser", „Konsekvenser for de paagældende Lærere" o. s. v. - (For Fuldstændigheds Skyld skal anføres, at et Hjem som Følge af den nævnte Episode direkte truede med Angiveri).

Dommen over Læreren - 8 Aar og Fortabelse af borgerlige Rettigheder for Livstid - maa dog ses paa Baggrund af hans Virksomhed som ansvarlig Redaktør af „Stormfanen", Medlemsblad for N. S. U. (Nationalsocialistisk Ungdom), en Virksomhed af unægtelig kompromitterende Art.

Bladet henvendte sig til Børn og Unge i Alderen 11-18 Aar, og var i Sandhed uhyrligt; bl. a. opfordrede det direkte Børn til at angive Lærere til "Stormfanen"!

Søndermarksskolen, Hoffmeyersvej 4

Lille Interview med en af Skolens Lærere

Skolens Duplikator kan almindeligvis nøjes med eet aarligt Eftersyn.

I en vis Periode var dette imidlertid ikke tilstrækkeligt. - Den maatte smøres ret tit, og ofte var den næsten ukendelig af Papirstøv. - Lejlighedsvis dukkede der Følgesedler op paa ganske usandsynlig store Papirmængder. - Kort sagt, der var kun eet at gøre: at holde Maskinen i saa driftsikker Stand som muligt og diskret gøre den tilgængelig for de paagældende.

- Hvad var det for et af de illegale Blade, man beskæftigede sig med?

- Det var HJEMMEFRONTEN.

- Hvor længe blev der arbejdet paa Søndermarksskolen?

- Vi begyndte, jeg tror, det var i September 1942, og vi blev ved til Flygtningene rykkede ind paa Skolen.

- Der er fremstillet mange Blade saa ?

- Ja, til at begynde med var Oplaget jo ikke saa stort, men senere voksede det og var en Tid oppe paa 5000.

- Var I mange beskæftiget?

- Nej, vi var som Regel tre. Men i de Periode, hvor det kneb for MORGENBLADET rent teknisk, foregik Beskæring og kuvertering af Bladet paa Søndermarksskolen; - Der var vistnok en fem seks Stykker beskæftiget ved dette Foretagende.

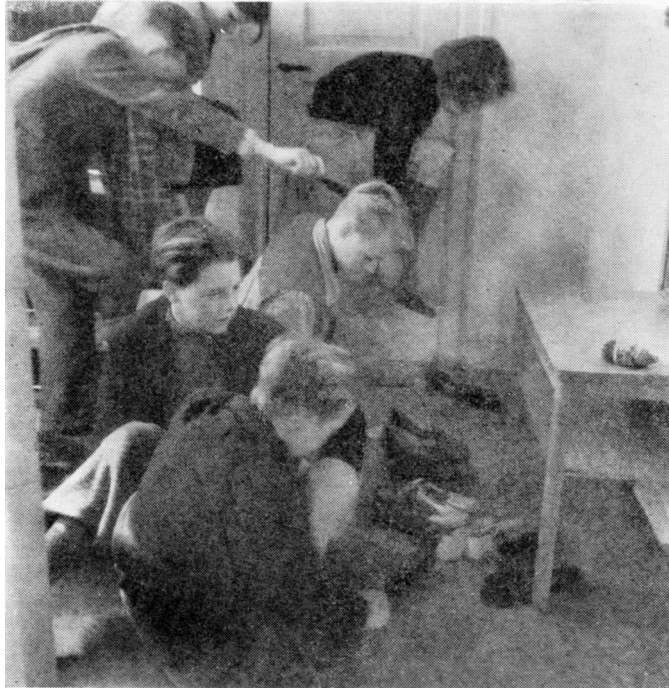
- Var man tilfreds med Duplikatoren?

- Ja, den gjorde sit Arbejde godt.

Efterskrift: Duplikatoren forsvandt imidlertid.

Den blev fjernet ved et regulært Indbrud. En ny blev straks anskaffet. Man mente at kunne spore den gamle et Stykke Vej, men Sporet endte blindt.

Senere er der godt nok ankommet en anonym Duplikator til Skolen, men den viste sig at tilhøre Sønderjyllandskolen.

*Søndermarksskolen, Goldschmidtsvej 15.
Man skifter Fodtøj i Kælderen, før man gaar til Undervisning paa loftet*

En lille Haandsrækning

En af Skolens løse Vikarer blev en Nat bogstavelig talt skudt ud af sin Lejlighed af Gestapo.

Det lykkedes ham - skønt kun delvis paaklædt - at undslippe. Han søgte ud til Søndermarkskvarteret og fandt Ly hos en af Søndermarksskolens Lærere.

Foranlediget af denne Hændelse blev der i Skolekøkkenets Lærerværelse indrettet to Sovepladser, Nøglen til en nærmere angivet Bagdør blev lagt i Depot, og Meddelelse om disse Foranstaltninger blev givet til Kredse, der maatte formodes at kunne faa Brug derfor.

I hvilken Udstrækning, man har benyttet det lille Logi, vides ikke.

Søndermarksskolen, Orla Lehmannsvej 7

Søndermarks skolen, Jens Jessensvej 7

Realklassen var ikke i Tvivl om, hvis Ungdomshjem den gæstede

Det eneste virkelig kritiske Tilfælde

En af Skolens Lærere beretter: „Skolen har i Kælderen et Lokale med Maskiner og Værktøj til Bogbinding, og en Søndag Formiddag noget før Jul 1944 kom jeg derover for at arbejde med nogle Bøger, jeg var i Færd med at indbinde.

Jeg blev meget overrasket ved at finde 5-6 Mennesker i Lokalet. Deres Overtøj laa spredt ud over Bordene, og jeg kunde se, at de havde sovet der. Jeg tog det som et Udslag af Tidens Mærkværdighed, at Folk sov paa Borde, og tænkte, da de saa ret provinsielle ud, at venlige Mennesker havde givet dem dette Opholdssted i Mangel af bedre.

Først da jeg efter Spørgsmaal om, hvordan de havde sovet, og hvornaar de skulde af Sted, fik det Svar, at man ikke spurgte saa meget for Tiden, gik der et Lys op for mig, som blev klarere, da den paagældende begyndte at pille ved en Revolver, som jeg ikke før havde bemærket.

Min Ærgrelse over ikke at faa lavet det, som jeg havde foresat mig, og en vis Nysgerrighed fik mig til at spørge, om det generede dem, at jeg var der. Det gjorde det ikke, og jeg satte mig til at arbejde, men snart tænkte jeg, at det vist alligevel var sikrere at forlade disse Sabotører, som jeg antog dem for at være.

Hos Skolebetjenten fik jeg at vide, at det var Fanger og Fangevogtere i en Transport af Landsforræddere. Man vilde i Stedet for at skyde Forrædderne sende dem til Sverrig, og siden, naar Landet atter var frit, straffe dem efter Lov og Dom".

Tilfældet var alvorligt.

Forskellige Omstændigheder havde ført til, at Schalhurgkorpsets Kassererske og en anden ligesindet Person af Modstandsbevægelsen skulde interneres i Sverrig.

Tilfældet vilde, at de to Fanger skulde "opbevares" i en Villa i Nærheden af Søndermarkskolen.

Skønt det - saa vidt vides - ikke var første Gang, opstod der dog denne Gang en vis forstaaelig Nervøsitet, og Tilfældet udviklede sig derhen, at Fangerne den paagældende Nat - Natten mellem Lørdag d. 25. og Søndag d. 26. November 1944 blev indlogeret i et af Søndermarkskolens Kælderrum.

*Søndermarkskolen, Ndr. Fasanvej 13.
Saa hyggeligt kunde et Franskhold have det*

Søndag Formiddag spillede Nerver atter ind. Denne Gang var det Modstandsbevægelsens unge Vagter (Seminarieelever), der blev nervøse over, at en Flok Spejdere optraadte paa Skolen.

Skønt højlys Dag førte de Fangerne ud ad en meget paafaldende Nødudgang, over Skolegaarden, forbi Skolebetjentens Hus, hvor de aabenlvst puttede en udleveret Nøgle gennem Brevsprækken og dernæst paa Vejen foran Skolen afventede en tilkaldt Bil.

I denne transporteredes Fangerne den meget korte Strækning til en Villa paa Vamdrupvej.

Allerede Tirsdag d. 28. November havde Gestapo opsporet dette Sted; Onsdag d. 29. November blev Villaen sprængt i Luften og hele den paagældende Modstandsgruppe fængslet.

Saa snart disse Kendsgerninger blev kendt (meget hurtigt for Resten), gik de implicerede under Jorden..

Det er senere blevet bekendt, at Fangerne - ovenud mærkværdigt - ikke havde været klar over, at det var en Skole, de havde været paa før Vamdrupvej-Villaen; de havde forklaret, at det var en „fabrikliggende Bygning“!

Ved Tanken om, hvor kort et Stykke Vej, der er mellem Vamdrupvej og Hoffmeyersvej, og ved Tanken om, at de to Fanger havde haft alle deres Sanser i Brug, kan det endnu den Dag i Dag løbe os koldt ned ad Ryggen! –

*Søndermarksskolen, Dalg. Boulevard 7.
Lidt før Kl. 8*

Maskinpistolerne vises

En Dag før Flygtningetiden, mens Skolen endnu var i normal Drift, kom fire unge Mennesker i Undervisningstiden til Skolen.

To af dem dækkede Tilbagevejen, og de to andre kom paa Kontoret, hvor de med Maskinpistolerne fremme rykkede ud med deres Ærinde:

Gennem illegale Blade var det blevet bekendt, at Skolens nazistiske Lærer havde tysk Vaabentilladelse. Han skulde nu afvæbnes, og der forlangtes Oplysning om, enten hvilket Lokale han kunde træffes i, eller hvor han boede privat.

Det var let at faa de unge Mennesker til at indse, at et Afvæbnings-Foretagende midt mellem tusinde Børn for enhver Pris *maatte* undgaas. I det hele taget lod det til at være fornuftige unge Mennesker - blot lidt for ungdommelige - og Sagen havde vel været ret ligetil, om den ikke havde haft en Forhistorie.

Denne gik i Korthed ud paa følgende:

En af Skolens Lærere havde umiddelbart forinden haft et Par mystiske Besøg angaaende Oplysninger om „en Lærer Jensen“, og jeg selv havde haft en endnu mere mystisk Opringning med Forespørgsel om, „hvor Skolelærer Nielsen boede“. Paa min Forespørgsel om, hvad det drejede sig om, blev der svaret, at det var en Meddelelse om en af hans Elever, der - oplystes det - „var 12 Aar og gik i IV Mellem“! -

Man kunde herefter ikke med absolut Sikkerhed gaa ud fra, at Afvæbningsforetaget var ægte, idet man ikke kunde se bort fra, at det kunde være en Fælde stillet af Modparten.

Alt dette blev foreholdt de unge Mennesker samtidig med, at der i Samtalens Løb - godt indpakket - blev givet saadanne Antydninger, at et Menneske med Hjernen i Orden kunde finde frem til den rigtige Adresse. Man anerkendte vore Argumenter, bad undskylde Forstyrrelsen og forsvandt.

Om Afvæbningen virkelig fandt Sted, vides ikke.

Foran Søndermarksskolen, Dalg, Boulevard. Frikvarter

Et Attentatforsøg

Tirsdag d. 27. Marts 1945 henimod Aften stod Skolen fuldstændig tom, parat til at modtage tyske Flygtninge.

Jeg gik fra Skolen henimod Aften; mens jeg gik ud den ene Vej, var de unge Mennesker kommet ind en anden, saa de traf mig ikke. Jeg forstod senere, at de vilde have givet mig Lejlighed til at fjerne de Ting, der absolut maatte fjernes ved en saadan Lejlighed.

.Men som sagt, de traf mig ikke. De traf en Lærerinde, som de bad hurtigst muligt forsvinde, og de traf Skolens Fyrbøder. Under Vaabentrusler tvang de ham til at skaffe Adgang til Skolens Fyrkedler og til at anvise Hovedhaner for Gas og Vand.

Alle Forberedelser til Sprængning af Fyret og til Ildpaasættelse blev gjort - ingen Flygtninge skulde finde Tilflugt her!

Imidlertid havde en af Skolens Lærere, der bor i umiddelbar Nærhed af Skolen, faaet Færten af, at der var noget, der ikke var rigtigt.

Han blandede sig resolut i Foretagendet og søgte at gøre de unge Mennesker begribeligt, at om man ødelagde Søndermarksskolen, blev der blot beslaglagt en anden Skole. Ja, om man ødelagde alle offentlige Bygninger, risikerede vi vel blot privat Indkvartering. Man vilde ved den paatænkte Aktion ikke formindske Flygtningestrømmen med blot een Tysker, men bare skade os selv.

De unge Mennesker var modtagelige for Argumenterne. Attentatet var afværget.

Søndermarksskolen, Goldschmidtsvej 15

Et kort Kapitel

Det var Tirsdag d. 27. Marts, vi tømte Søndermarksskolen. Saa kom Paaskeferien, og Onsdag d. 4. April 1945 blev Skolegangen genoptaget paa Lindevangskolen. - 6 Lektioner i Tiden Kl. 13-18!

Men Henblik paa denne Eventualitet havde jeg tidligere udarbejdet en „Lokalenøgle“ og havde simple Planer over Lokalerne liggende til Uddeling.

Sjældent har vore Børn sunget mere ildfuldt og med en saadan Styrke, som de i Lindevangshallen denne Onsdag begyndte Skoleaaret 45/46 med at synge „Det haver saa nyligen regnet“!

Alle Klasser - ogsaa de nyindskrevne 1. Klasser - kom straks i Gang. En Forældreafstemning i de sidstnævnte viste overvejende Flertal for Skolegang.

Vi naaede ærlig talt ikke at befinde os vel paa Lindevangskolen, skønt jeg kun kan pege paa en enkelt uheldig Ting: Vi kunde til *hele Søndermarksskolens Brug* kun faa udleveret 5 -

fem - Sæt Nøgler; det vil sikkert være forstaaeligt, at dette voldte os meget store Ubehageligheder.

Allerede Lørdag d. 1. April om Morgenen fik vi at vide, at „nu var det sket“ ogsaa med Lindevangskolen.

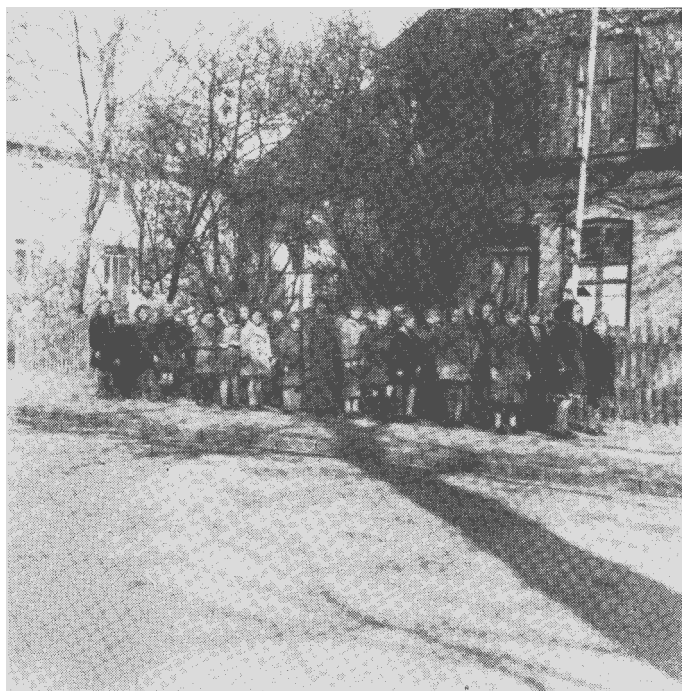
Da vi mødte Kl. 13, var Skolen allerede i Opbrud. Vi samledes paa Legepladsen, sang „Der er et yndigt Land“,

og saa blev Skolegang suspenderet paa ubestemt Tid.

Ved et umiddelbart paafølgende Lærermøde gik vi straks i Gang med at realisere en Nød-Skoleplan.

Takket være Forarbejder fra forskellig side og et forud tilrettelagt „Snebold-Efterretningssystem“ blev Standsningen dog kun af kort Varighed.

Søndermarksskolen, Dronningensvej 8

Den skoleløse Periode

Et intenst Arbejde med at sikre Klasserne Rum at være i blev udført. Nødvendigt Inventar blev kørt ud. Rengøringsarbejder fordelt. - Allerede om Mandagen var enkelte Klasser i Gang og Onsdag d. 11. April var samtlige Klasser atter i Gang - men spredt over det meste Frederiksberg, som man vil se af efterfølgende Liste over Bosteder:

Howitzvej, Solbjerg Kirkes Sakristi.
Kongensvej 4, Godthaabskolen.
P.Bangsvej 73, Kontorchef A.Rojahn.
General Bahnsonsvej 13, Afdelings chef M. Møller Jensen.
Troels Lundsvej 28, Murermester Eisensøe.
Dalgas Boulevard 7, Fabriksinspektør A. Ehlert.
Gustav Johansensvej 30, Repræsentant W. Ibsen.
Goldschmidtsvej 15, Fru E. Wiene.
Hoffmeyersvej 4, Inspektør Kn. Thorup.
Solbjergvej. Frederiksberg Børnebibliotek.
Dronningensvej 8, Diakonissestiftelsen.
Joachim Larsensvej 14, Bogholder H. Hansen.
Joachim Larsensvej 15, Fuldmægtig H. O. Andersen.
Stægers Allé 1, Bankbestyrer Helslev.
Hoffmeyersvej 17, Malermester Kn. Jensen.
Jens Jessensvej 7, Sct. Mariæ Kirke.
P. Bangsvej 30, Nilfisk.
Magnoliavej 9, Menighedshuset.
Orla Lehmannsvej 7, Det socialdemokratiske Ungdomshjem.
Orla Lehmannsvej 8, Mekaniker Sv. V. Petersen.
Ndr. Fasanvej 13, Inspektør J. Hansen.
Bendsvej 6, Ingeniør Quistgaard.
Goldschmidtsvej 17, Landinspektør Mouritzen.
Goldschmidtsvej 23, Assistent Christiansen.
Troels Lundsvej 2, Kml. Vagn Pedersen.

Det var ganske ejendommelige Forhold at være Skoleleder under. Det føltes, som om man fra at være Kaptajn paa en stor Damper var overgaet til at være Udlejer af en Haandfuld Robaade!

De fleste Lokaler var ret velegnede, men overalt skulde og maatte man selvfølgelig lempe sig frem, idet man overalt var til Ulejlighed, selv om vi hvert enkelt Sted blev modtaget med den allerstørste Hjertelighed.

Klasserne holdt Skole i Spise- og Dagligstuer, i Kældre og paa Lofter, i Marketenteri og Forsamlingssal. Største Delen af Eksamensmellemskolen havde til Huse i Ungdomshjemmet paa Orla Lehmannsvej og den eksamensfri Mellemskole holdt til i Nilfisk's Marketenteri. Dette, at flere Klasser boede sammen, lettede Arbejdet for en Del Lærere, men den megen Flakken fra Sted til Sted kunde selvfølgelig ikke helt undgaas.

De mindste Klasser havde to, de største Klasser fire Timers daglig Skoletid, og i det store og hele blev Hovedfagene holdt ved Lige.

Søndermarksskolen, Hoffmeyersvej 17. En klasse gaar, og en anden kommer

Søndermarksskolen, Gust. Johansensvej 8

To pudsige Begivenheder

En Dag i „Flygtningetiden“, før Kapitulationen og mens der endnu var fuldt bevæbnet tysk Vagt, kom til Skolens Kontor et Par unge Mennesker, en Dame og en Herre.

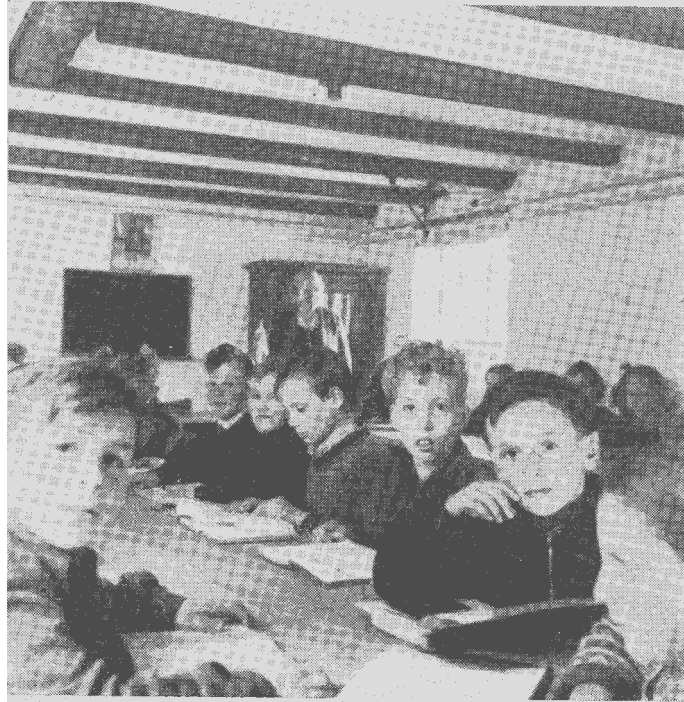
De præsenterede sig som Fotografer fra den illegale Presse; den mandlige Fotograf var frederiksbergsk Lærer, og der var ingen Tvivl om Foretagendets Ægthed.

Deres Opgave var at skaffe Billeder af Flygtningelivet. De ønskede, at jeg skulde vise mig sammen med dem paa Skolens Gange, for at Tyskerne kunde faa Indtryk af, at de to hørte med til Foretagendet.

Alt gik tilfredsstillende, og den kvindelige Fotograf's snedigt skjulte Apparat var i livlig Virksomhed ved Madudlevering etc.

Men man ønskede ogsaa Billeder af Flygtningenes Privatliv. Den mandlige Fotograf, der talte perfekt Tysk, gav sig i Snak med en Flygtning af et tilpas troskyldigt Udseende. Fortalte, at han var Skolens Tysklærer, og at det var „hans“ Klasseværelse, Flygtningen netop var ved at gaa ind i. Han havde gennem Aarene samlet sig en Del Billeder af sine Skolebørns Liv og Færden i Klasseværelset, og han vilde morderlig gerne, om hans Kone dog ikke maatte tage et Par Billeder af det ganske ekstraordinære Liv, der nu levedes i Klasseværelset“. - Han havde aabenbart forstaaet at virke tilstrækkeligt troskyldig, og „Konens“ Apparat kom i livlig Virksomhed.

Det eneste kedelige ved Historien er, at Negativerne straks gik til Udlandet, uden at der blev Mulighed for at sikre Skolen Eksemplarer af Billederne. -

Søndermarksskolen, Troels Lundsvej 28

Paa et vist Tidspunkt i samme Periode havde et af de illegale Blade - vistnok MORGENBLADET - faaet sit Trykkeri raseret af Gestapo.

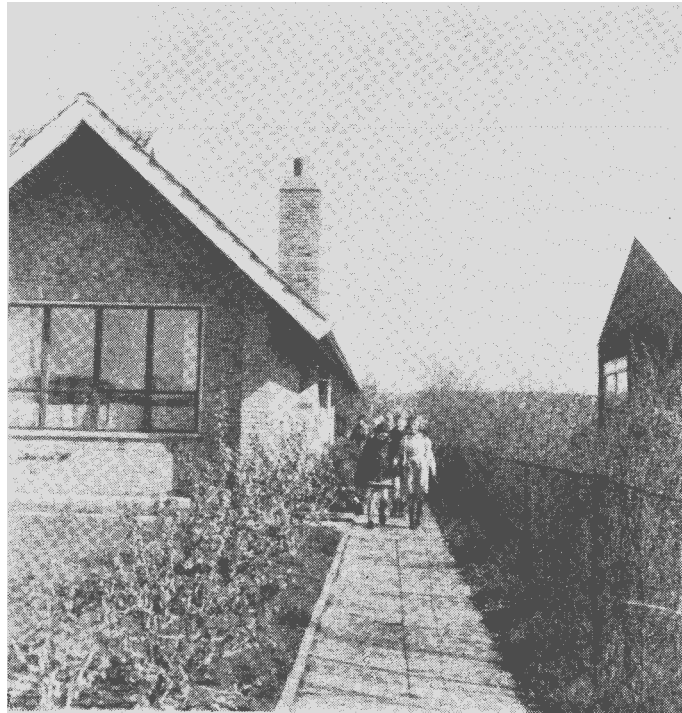
Til Retableringen manglede midlertidigt en tilpas kraftig Beskæremaskine. Søndermarksskolens robuste Eksemplar blev udset som passende, og en skønne Dag korte en Lastbil op. Vagten forment den dog Adgang til Skolens Omraade, men de 5 unge Mennesker, der skulde „hente en Maskine til Reparation“, fik dog Adgang til Bogbinderilokalet, hvor de straks sammen med en af Skolens Bogbinderilærere, der „tilfældigt var paa Skolen“, gik i Gang med at skille Maskinen.

Vagten var dog stadig ikke helt tilfreds med Foretagenet. Man vilde se „Ausweiss“, og det var ved at trække op til Haandgribeligheder.

Et af de unge Mennesker kom saa paa Kontoret og bad mig sige god for Foretagenet, og - o, hellige Enfold - blot en enkelt Bemærkning om, at Maskinen virkelig skulde repareres, var tilstrækkeligt! -

”Gut, sehr gut“, klap paa Skulderen -- og saa hjalp de tyske Vagter de unge Mennesker med at bære Maskindelene ud til den ventende Lastbil! -

Alle andre end de tyske Vagter vilde med et halvt Øje have kunnet se, at et Firma, der sendte 5 nærmest søndagsklædte unge Mennesker efter en Maskine til Reparation, var et ikke helt almindeligt Firma! -

Hjem fra Skolen, Troels Lundsvej 28

Lidt Forsømmelsesstatistik

Tiden omkring Kapitulationen var saa afgjort den vanskeligste at gennemføre Undervisningen i. Samtlige Forsømmelser udgjorde i April-Maj 1945 11,1%. Forsømmelser p. G. a. Sygdom i April - Maj 1945 7,8%. Andre Forsømmelser i April-Maj 1945 3,3 %.

Til Sammenligning skal anføres, at Forsømmelserne i de samme Maaneder i Gennemsnit for de foregaaende 5 Aar udgjorde:

Samtlige Forsømmelser 7,2%
Forsømmelser p.G.a. Sygdom 6,8%
Andre Forsømmelser 0,4%

Som det fremgaar heraf, er der vel en mindre Stigning i Forsømmelser p. G. a. Sygdom fra 6,8 til 7,8 % - en Stigning paa 14,7% ; men Forhøjelsen i Forsømmelsesprocenten falder væsentlig paa Forsømmelser af anden Grund end Sygdom fra 0,4 til 3.3% - en Stigning paa ikke mindre end 725 %.

Begrebet "andre Forsømmelser" dækker i Almindelighed lovlige og ulov lige Forsømmelser. For Perioden April - Maj 1945 kan en saadan Sondring ikke foretages idet det paa et vist Tidspunkt blev overladt Hjemmene at afgøre, om man vilde sende Børnene i Skole eller ej. Det var i denne Periode ganske uoverkommeligt for Skolen at kontrollere, om Forsømmelser var med

Hjemmenes Billigelse eller ej, men at Skulkeri ret ofte forekom er uomtvisteligt. -

Foranstaaende Oplysninger bygger, som det vil ses, paa konkrete Tal. At man i saadanne Tilfælde ikke kan bygge paa et Skøn, viser vedføjede grafiske Fremstilling af Forsømmelser i Perioden September 1945 - Marts 46.

Det var absolut vor Opfattelse, at der i denne Periode var flere Forsømmelser end sædvanlig, og ogsaa flere ulovlige. At dette ikke var Tilfældet, viser den grafiske Fremstilling, der bygger paa konkrete Tal, tydeligt nok.

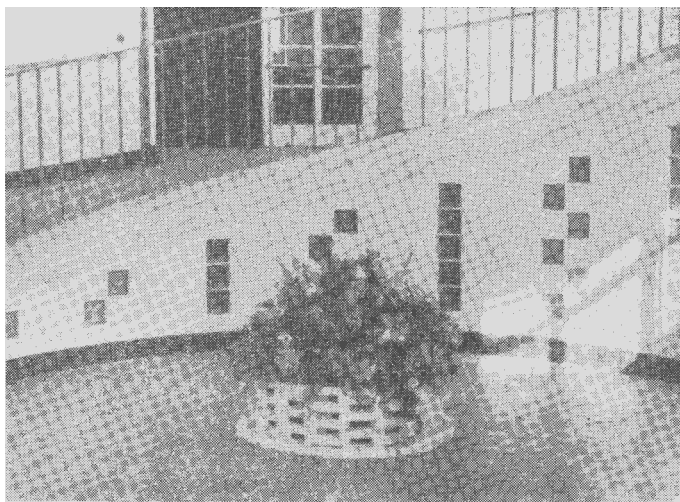
To dejlige Dage

Mandag d. 13. August 1945.

Vi havde til det sidste haabet, at vi atter kunde have taget Søndermarkskolen i Brug straks efter Sommerferien. Men Haabet brast, og i Stedet for mødtes vi alle til Morgenandagt i Lindvangskirken.

Man var dog efter mange Besværligheder kommet saa vidt, at Skolen denne Dag blev tømt for ubudne tyske Gæster.

Det var en anselig Skare, der med Taalmodighed ventede i Timevis uden for Laagen for at overvære det Øjeblik, da Skolens Flag gik til Tops som Tegn paa, at den sidste Tysker havde forladt Skolen. - Det skete Kl. 13. - -Endelig var vi atter Herrer i vort eget Hus! -

Fredag den 7. Sept. 1945

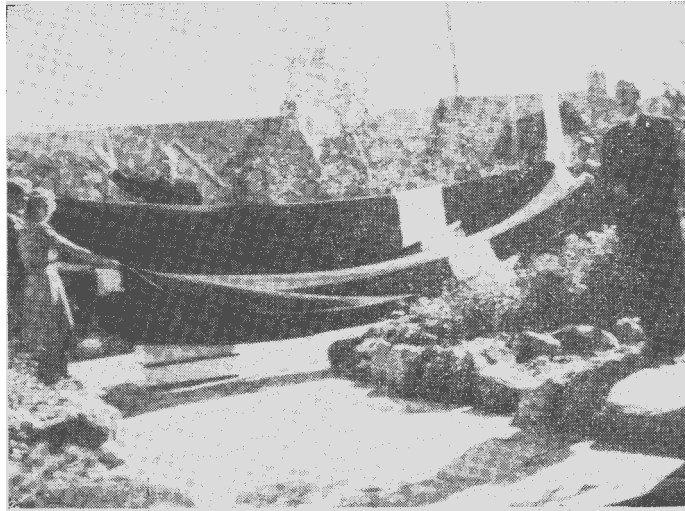
Fredag d. 7. September 1945

Vistnok den hidtil skønneste Dag i Søndermarkskolens Historie - En tindrende dejlig solfyldt Septemberdag. En blomsterfyldt Skole luende i alle Efteraarets skønne og glade Farver.

Tusinde jublende glade og forventningsfulde Børn. Balkoner og Gange fyldte til sidste Plads af lige saa glade Forældre, der trods det tidlige Tidspunkt paa Dagen mødte op og endnu en Gang bevidnede den stærke Samhørighed mellem Hjem og Skole. Skoledirektørens festlige og storslaaede Gave til Skolen: Flag og Flagmast.

”Til Lykke! - - Til Lykke!

En Dag, vi aldrig vil glemme! -

Det nye Flag indvies Fredag den 7. Sept. 1945

Fra en Fællestime i Windsor

Lidt om Sindelag

Morgenen d. 9. April 1940 staar saa underligt i ens Erindring. Mange kom paa Skolen uden helt at vide, hvad der egentlig var foregaaet. Men efterhaanden som vi henimod Kl. 8 samledes, stykkedes Billedet sammen, og Situationens knugende Alvor lagde sig over alle.

Vi sang „Vor Gud han er saa fast en Borg“, og saa gik vi til Dagens Arbejde, der blev saa underlig smaat og ligegyldigt. Højtaleren stod konstant aaben og gav de forskellige Proklamationer fra sig. Snart den ene og snart den anden kom for at høre, om der var noget nyt. Kun faa Bemærkninger veksledes, og Skoledagen sled sig frem.

Efter en Fallestime i Windsor

Frikvarter i Søndermarksskolen, General Bahnsensvej 13

Roskildevej var én lang Kolonne af motoriseret tysk Militær, og med Mellelrum drøede Flyvere over Skolen.

Børnenes første Reaktion var Nysgerrighed. Naar en Flyver drøede over Legepladsen, standsede den meste Leg, og alle Øjne fulgte Maskinen.

Skønt vi søgte at gøre dem begribeligt, at Roskildevej i Øjeblikket var et meget farligt Opholdssted, var det dog aabenbart, at mange søgte derhen, efterhaanden som de gik fra Skole, og de holdende Kolonner var til Stadighed kantet af et stort Publikum.

Boldspiltimerne kunde udnyttes

Ekskursion i den skoleløse Tid

Man kan ikke komme udenom, at man i den allerførste Besættelsestid hos Børnene kunde spore en vis Imponerthed eller maaske endog Beundring for de fremmede og deres Materiel. - En Beundring, der vel kunde virke forstemmende, men som ved nøjere Eftertanke var ret naturlig, eftersom

Soldater og Mekanik altid har øvet Tiltrækning paa Børn, og der saa yderligere i dette Tilfælde var Tale om højst fremmedartede Vaaben og Køretøjer. -

Den første Tids Nysgerrighed efterfulgtes af Ligegyldighed, og ret snart mærkede vi - i hvert Fald hos de større Elever - den Skal af udivendig Haardhed, som ogsaa vi andre bevidst pansrede os i. - Hvad vi havde af vort eget, blev gemt; det kom ikke de Fremmede ved!

Naturstudium

Skolen paa Groftekanten

Skønt det fra første Færd var at ane, at ogsaa Skolen paa et eller andet Tidspunkt maatte komme ud for voldsomme Begivenheder, blev Hovedlinien lagt saaledes, at Arbejdet indtil videre skulde gaa saa normalt som muligt, og saaledes, at mest muligt af alt det fæle, der foregik rundt om os, mest muligt blev holdt borte fra Børnene. -

Normalt Skolearbejde blev da ogsaa holdt i Gang i langt den overvejende Del af Besættelsestiden. Men en tydelig Sindelagsændring kunde konstateres ogsaa hos Børnene. Det var tydeligt, at ogsaa de kom over Perioden „Vi lever vort eget Liv, saa maa de Fremmede om Resten“.

Værnevilje, Nationalfølelse, Had mod alt, hvad der blot tangerede Tysk, blev vist, hvor der var den mindste Mulighed derfor.

Konge og Flag udløste spontant Bifald. Tysktimer var vanskelige at gennemføre. Selv den ringeste Aktualitet i en Morgensang resulterede uvægerligt i, at alles Øjne blev vendt mod Skolens unationale Lærer.

Tærne afkøles eller Turen

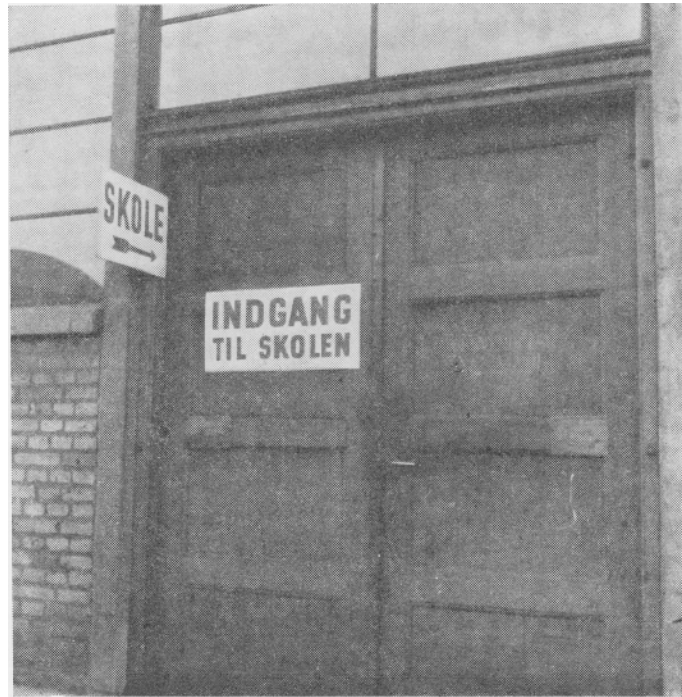

Afgang til Ekskursion

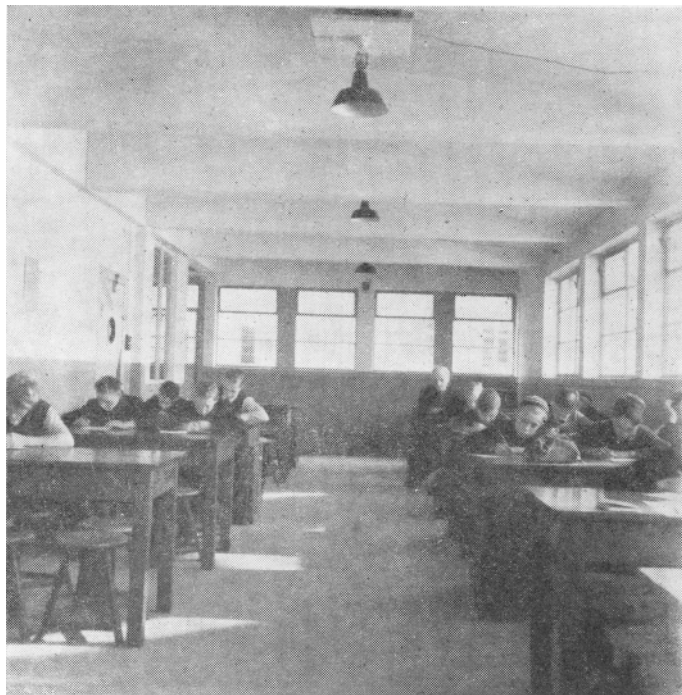
Selv noget saa ligegyldigt som Billedet af en Berliner-Banegaard i en tilfældig Undervisningsfilm rejste en Storm af Mishag.

Voldsomme Begivenheder i Kvarteret eller f. Eks. Dage som 29. August og 1. Oktober mærkedes altid ved Morgensangen. Navnlig Morgenen efter den store Jøderazzia var Børnene paavirkede; hele Hallen fra de største til de mindste var i tydeligt og mærkbart Oprør. –

Underligt nok blev i „Alsangstiden" Skolens eneste Fælles-Sangtime lidt af en Skuffelse. Det er selvfølgelig til enhver Tid dejligt at synge sammen med tusinde andre, og der blev ogsaa sunget - - men den særlige „Løftelse", vi havde ventet, udeblev. -

Nilfisk havde meget hjælpsomt arrangeret en veritabel „Skoleafdeling“

Søndermarks skolen, P. Bangsvej 30

Efterhaanden blev de ydre Begivenheder for voldsomme. Skolegang skrumpede ind og blev til noget smaat, og der var i en Periode kun Tale om „at holde den gaaende“ - og ved Kapitulationen maatte vi helt stoppe op i en kortere Periode. -

Det var dyb og ægte Vrede, der hvilede over Lærere og Børn og de flere Hundrede fremmødte Forældre ved Morgensangen d. 27. Marts 1945, efter at Skolen var beslaglagt, og Harmen blev yderligere forstærket, da vi efter faa Dages Forløb ogsaa blev jaget ud af Lindevangskolen. -

Da vi hin Lørdag skiltes, var der for mig ingen Tvivl om, at hver eneste var klar til at gaa i Gang selv under de vanskeligste Forhold, og at enhver var fast besluttet paa at gøre en energisk Indsats for at vise, at man ikke vilde lade sig slaa ud. - Værnevilje i dybeste Forstand!

Det viste sig da ogsaa, at der i den paafølgende stærkt brogede Periode blev ydet en energisk Indsats.

MEN - - Det var en Nødordning, og som alle andre Nødordninger gik det ogsaa denne: Som Tiden gik, tabte den i Værdi. -

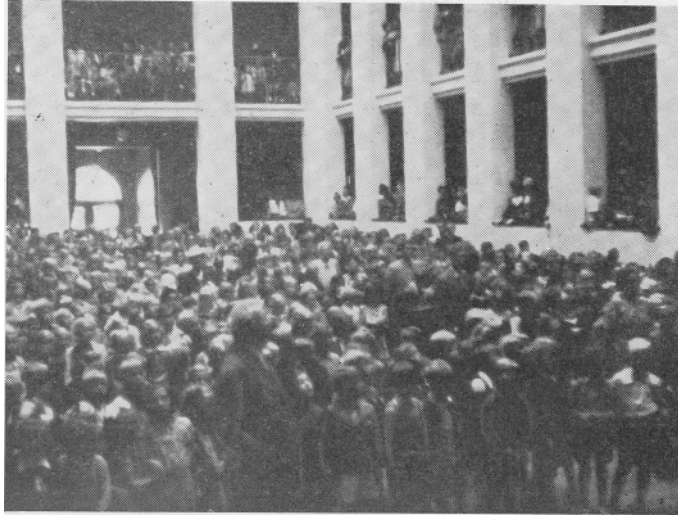
Da vi d. 7. September 1945 atter kunde rykke ind paa Søndermarkskolen, var det en meget stor og meget mærkbar Bedring af Skolegangsforholdene.

DOG, Dobbeltbelægningen, skiftende Formiddags- og Eftermiddagsskolegang, Timer der kun var Lektioner, Savnet af tilstrækkelige Frikvarterer til nødvendig Afslappelse, alt dette virkede meget generende. Dertil kom hele Tidens almindelige Tilstand og det Forhold, at ogsaa denne Nødordnings Kvalitet var mærkbart dalende.

Ganske pudsigt!

Alt i alt: Vi har, naar vi nu d. 1. Marts 1946 atter er ene Herre i vort eget dejlige Skolehus, meget at skulle have rettet op. Rent kundskabsmæssigt mangler vi en hel Del. Med Hovedfagene er det gaaet saa nogenlunde, hvorimod Fag som Haandarbejde, Sløjd etc. selvfølgelig har hentet sig adskillige og store Huller.

Fredag den 7. Sept. 1945

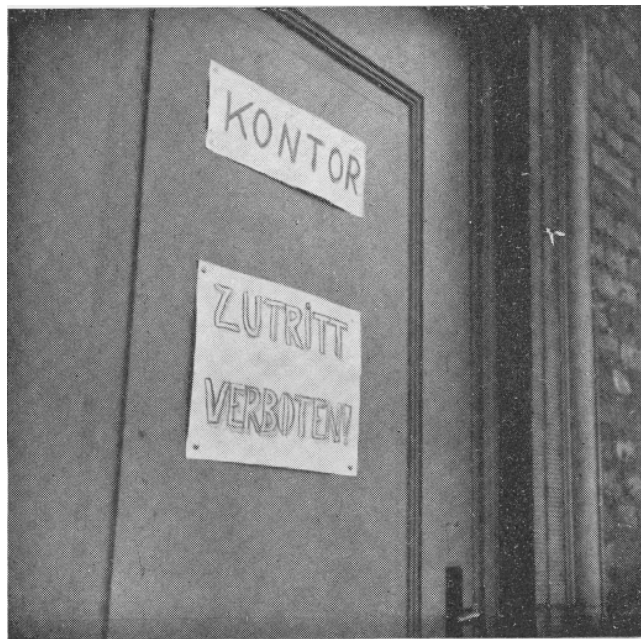
Værre er dog Manglerne af karaktermæssig Art. Respekten for Arbejde og Pligter skal genoprettes. De ulovlige Forsømmelser maa forsvinde. Ansvar for Skolen, dens Bøger, Materiel og Inventar maa atter blive noget selvfølgeligt. Fuldt Ansvar over for Skolens skrevne Regler og uskrevne Sædvaner og heraf følgende Rettigheder og Pligter for den enkelte maa atter af enhver fra den mindste til den største føles som noget selvfølgeligt.

Vi lærte i de trange Tider til Fuldkommenhed, at Skole betyder saa uendelig meget mere end Dansk, Regning og Skrivning. Den betyder foruden Skolearbejde ogsaa organiseret Skoleliv!

Meget har vi tabt. - Gid nu alle gode Kræfter maa finde hinanden i Genopbygningen og i Arbejdet for atter at komme et Skridt videre. -

Søndermarksskolen April 1947.

N. P. Andersen.

Søndermarksskolens Kontor - KUN FOR DANSKE